

HOMENATGE ALS MESTRES REPRESALIATS PEL FEIXISME

Vicenç Navarro

Fill de mestres represaliats i Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques
de la Universitat Pompeu Fabra

24 de maig de 2016

Discurs del Professor Navarro en l'homenatge als mestres republicans represaliats a Gironella, província de Barcelona, el dia 21 de maig de 2016. El discurs original va ser en català, i està exposat a la secció catalana del blog del professor Navarro (www.vnavarro.org).

Avui ens reunim aquí, veïns i amics de la vila de Gironella, al Berguedà, per homenatjar els mestres de la vila que van ser represaliats per les tropes feixistes que la van ocupar la nit de l'1 de febrer de 1939. Eren les mateixes tropes que van establir a Catalunya i a la resta d'Espanya una de les dictadures més sagnants que hi ha hagut a Europa durant el segle XX. Mai no hauríem d'oblidar que per cada assassinat polític que va cometre el règim feixista italià liderat pel Mariscal Mussolini, el règim feixista espanyol liderat pel General Franco en va cometre 10.000.

Davant d'aquesta realitat, hem de preguntar-nos per què tanta repressió. I la resposta a aquesta pregunta és fàcil de veure. El fet que fos una dictadura que va implantar el terror com a política d'Estat es va deure al fet que la dictadura era conscient i sabia que la majoria de la població, i molt en particular de les classes populars,

estaven en contra seva, situació que era evident aquí a Catalunya, a on van reprimir brutalment la cultura i la identitat nacional de tot un poble. Per aquest motiu aquell règim es va caracteritzar pel terror que va imposar a la població. El record d'aquesta repressió i el temor que va deixar en la població expliquen que fins i tot avui, gairebé quaranta anys després de l'establiment de la democràcia, molta gent d'edat avançada encara tingui temor a explicar el que va passar llavors.

La repressió contra els mestres republicans

Un sector de la població que va patir una repressió especial va ser el dels mestres de les escoles públiques de la República. I de nou hem de preguntar-nos per què aquesta especial repressió en contra dels mestres republicans. I la resposta és que aquells mestres eren percebuts pel règim feixista com summament perillosos, perquè estaven semblant les llavors d'un país democràtic, d'un país més just i més solidari, que recuperés la seva cultura i la seva identitat com a nació. Això és el que feien amb gran il·lusió aquests mestres represaliats als quals avui estem homenatjant. I és per això que van ser represaliats, sent expulsats de Gironella, humiliats i separats dels seus deixebles als quals tant van estimar. I tinc constància que els van estimar moltíssim, ja que els meus pares, que estan entre els que avui homenatgem, sempre ens ho van dir. I sabem també,

perquè així ho van expressar els seus deixebles, que l'amor i estima eren recíprocs.

Durant la República, el meu pare era el director de l'Escola Pública de nens de Gironella i la meva mare la directora de l'Escola Pública de nenes. Els dos es van conèixer i es van casar aquí. I per aquest motiu els seus tres fills vam néixer aquí. Estimaven la docència, estimaven els seus deixebles i estimaven els valors que transmetien: llibertat, democràcia, solidaritat i justícia. I eren conscients que l'escola era el bressol de la nova societat que desitjaven. I sabien que els seus deixebles eren, per a ells, persones molt importants, perquè eren ciutadans del futur en què creien. Eren republicans orgullosos de ser mestres, que van creure i van defensar l'Escola Pública Republicana.

La dictadura va eliminar aquests valors que ells defensaven, i els va expulsar de l'Escola Pública i de Gironella, delatats per una mestra, Rosa Jornet, pertanyent al partit feixista, la Falange, que els va denunciar i va passar a ocupar el càrrec que tenia la meva mare, Francesca López. Els meus pares, a partir de llavors, i com tots els altres mestres represaliats, van patir molt. El meu pare va ser expulsat del magisteri, i va treballar d'oficinista en una empresa tèxtil a Barcelona, vivint a La Sagrera, el barri obrer més conegut de Barcelona i que es va distingir per la seva lluita contra la dictadura. I

la meva mare, expulsada de Gironella i degradada del seu escalafó, va haver de treballar en altres pobles de Catalunya, separada del meu pare per raons laborals. Nosaltres, el meu germà, la meva germana i jo, vam viure amb la nostra mare fins als 10 anys, i després vam anar a viure amb el nostre pare a Barcelona, on vam estudiar el Batxillerat. Els nostres pares van estar separats per raons laborals, degut a causes polítiques, durant la major part de la nostra infantesa i la nostra joventut.

Hem de recuperar la memòria que ha estat ocultada a la nostra joventut

Hem de recordar el que va ser la República, el que va ser la dictadura i el que va ser la repressió. I hem de fer-ho per diverses raons. En primer lloc per un sentit elemental de justícia. No pot ser que unes persones que van donar tant de la seva vida per la llibertat i la democràcia siguin oblidades. No es pot permetre que se'ls oblidi, cal recuperar-los com a part essencial de la nostra història, ja que el seu sacrifici hauria de ser un punt de referència per a les noves generacions. La joventut ha de saber que els "crims" pels quals se'ls va castigar, segons la denúncia escrita, incloïen, entre d'altres causes, haver-se casat civilment, que el meu pare fos membre i secretari del Comitè Provisional de la República Catalana de la Federació Espanyola, i que la meva mare hagués fet classes als

adults a l'escola i a les seves cases, totes elles faltes que havien de ser sancionades pel règim feixista.

La segona raó és que cal corregir la versió feixista de la nostra història que, per desgràcia, no s'ha eliminat del tot. Aquests mestres van ser presentats per la dictadura com la "mala gent" (terminologia treta dels documents oficials del règim) que suposadament havien danyat Espanya. Aquell règim va demonitzar els mestres republicans. En realitat, la pitjor part de la repressió va ser precisament la psicològica. Els nostres pares mai no van parlar de tot el que van patir, ni tampoc del que havien fet. Van callar sobre les seves vides, i ho van fer per protegir-nos a nosaltres, els seus fills. Per exemple, nosaltres no vam saber, fins molt tard, que els nostres oncles, germans i cunyats dels meus pares, també mestres alguns d'ells, havien estat del PSUC, havien fugit a França i, com milers de catalans i espanyols, van començar la resistència antinazi a França. Tampoc no vam saber que una tia nostra havia estat detinguda pels nazis i havia estat en un camp de concentració nazi. Tampoc no vam saber que la nostra tia havia tornat i viscut en clandestinitat a Catalunya. I no vam saber tampoc que després es van ajuntar amb la diàspora republicana, i que van emigrar a Amèrica Llatina, creant les nostres ties una escola d'art a Veneçuela.

La tergiversació de la història

Com és que aquests fets, que ennobleixen una persona, una família i un país, s'ocultaven? La resposta a aquesta pregunta és també clara. Per al feixisme tots aquests fets eren fets criminals i denunciables. Eren part de la demonització de la República i dels seus mestres. D'aquí que no vam tenir coneixement d'aquests fets fins més tard, perquè els nostres pares volien protegir-nos a nosaltres, ja que si, com a nens, haguéssim parlat d'aquests fets en públic haguéssim posat tota la família en perill. El règim terrorista volia constantment presentar els republicans com a persones que havien fet molt de mal, havien danyat el país –la “pàtria espanyola”, com en deien ells-, gent que calia marginar, si no eliminar físicament o intel·lectual. I nosaltres, fills de la “mala gent”, havíem d'estar callats.

Però Catalunya i Espanya han callat durant massa temps. Perquè hem esperat gairebé quaranta anys per homenatjar aquests mestres, i milers com ells? I aquí, de nou, la resposta és també clara. La transició de la dictadura a la democràcia es va fer en termes molt favorables a les forces que van controlar l'Estat feixista. I encara hi ha por.

Estem aquí reunits ciutadans, uns amics i d'altres coneguts, i també deixebles, així com els fills i néts dels mestres republicans

represaliats, les víctimes d'aquell règim terrorista. Som els hereus d'aquelles víctimes. Però també hi ha els hereus dels victimitzadors, de les institucions que van donar suport al feixisme, que van incloure la jerarquia de l'Església Catòlica, que volia recuperar el seu control sobre el sistema educatiu i que, juntament amb el partit feixista, la Falange, va liderar la repressió contra els mestres republicans. No va ser casualitat que el que va dirigir l'infame i nefast informe sobre els mestres republicans represaliat aquí a Gironella fos un veí d'aquesta localitat, un tal Domingo Sanz Canal, membre de la Junta Provisional de les Escoles dels Germans de la Doctrina Cristiana, institució que, segons consta als documents, oferia les màximes garanties de zel i adhesió al "Glorioso Movimiento Nacional". Aquest document va passar a ser el document central a la Comissió Depuradora del Magisteri de la Província de Barcelona. Però l'Església i la Falange no van ser els únics que van participar en aquest procés depurador. Hi van col·laborar altres forces de l'Estat feixista, com ara l'Exèrcit, les grans fortunes, grups empresarials i financers, així com les forces polítiques o moviments socials que van constituir i continuen constituint les dretes d'aquet país, tant a Catalunya com a Espanya, que segueixen tenint molt de poder tant a les institucions econòmiques i financeres com a les institucions representatives i mediàtiques de Catalunya i d'Espanya. I és a causa d'aquesta situació que persisteix el temor.

L'enorme urgència de trencar el silenci i abandonar el temor

Aquest acte és, per tant, molt important, ja que trenca amb la por. Perquè mostra que ja ens hem alliberat de la por. I quan un poble no té por, és invencible. Celebrem a aquells que van lluitar i van sofrir tant perquè visquéssim en llibertat. Els seus successors no volem revenja. Volem justícia, reconeixement dels nostres avantpassats i celebració dels valors pels quals ells van lluitar. I volem ajudar a transmetre aquests valors a les noves generacions.

Aquest és un dels primers homenatges que s'han fet a Catalunya als mestres republicans represaliats. Ens hem de mobilitzar perquè aquests homenatges es generalitzin com a part de la recuperació de la nostra història. Agraeixo que aquest acte sigui presidit per l'alcalde de Gironella, i veig representants polítics de la ciutadania a l'audiència, en aquesta sala d'aquest preciós edifici, plena a vessar. Lamento que aquest homenatge hagi tardat tant. Però us demano a tots els representants polítics que, per la salut democràtica del nostre país, vosaltres, els nostres representants, exigiu al Parlament de Catalunya que es faci aquest homenatge a tots els mestres represaliats de la República. Avui hem afegit la nostra veu a un moviment creixent que empodera les classes populars, al veure que, per fi, s'ha perdut la por i s'homenatja els seus mestres republicans i els valors que ells van promoure, és a dir, la llibertat, la democràcia, la justícia, la solidaritat i la identitat i nacionalitat

catalana, que van ser seus i ara són nostres. Aquesta lluita pel nostre futur ens farà forts si reconeixem i homenatgem els que ens van precedir, en condicions difícilíssimes, en aquesta tasca.

I és aquí on, en aquesta tasca, vull donar les gràcies als deixebles del meu pare –Vicenç Navarro Ibáñez- i de la meva mare –Francesca López Buenaposada- i dels altres mestres represaliats –Heribert Rutllan Claret i Josep Bernaus Aranya, i altres desapareguts- que s’han mobilitzat a una edat ja avançada per assegurar-se que es fes justícia i que tingués lloc l’homenatge d’avui. També, i molt especialment, vull donar les gràcies a la Gemma Valls, sense la persistència i compromís de la qual aquest acte no hagués tingut lloc. I també a totes les persones voluntàries i als historiadors que ens han ajudat a recuperar part d'aquella memòria que mai no s’hauria d’haver d’haver perdut. Gràcies a tots. I us convido que en la seva memòria tots cridem, en veu alta, en el seu honor: visca l’Escola Pública Republicana, i visca la República!